OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Lisäselvitys

3.3.2026

VN/409/2026
VN/409/2026-OKM-14

Sivistysvaliokunta

Lisäselvitys karjalan kielen tilanteesta sivistysvaliokunnalle

Opetus- ja kulttuuriministeriö viittaa sivistysvaliokunnan kokoukseen 25.2.2026 ja lähettää ohessa lisätietoja karjalan kielen elvytysohjelmasta ja siihen liittyvistä toimista.

Karjalan kielen elvytysohjelma julkaistiin 2025 opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarjassa (Karjalan kielen elvytysprogramma: Suuntaviivat kotoperäisen karjalan kielen vahvistamiseksi Suomessa). Elvytysohjelman laativat opetus- ja kulttuuriministeriön asettama ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva, itsenäisesti toiminut karjalan kielen asiantuntijatyöryhmä sekä Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen elvytyshanke. Asiantuntijatyöryhmän toiminnasta vastasi Kotimaisten kielten keskus.

Karjalan kielen elvytysohjelmassa kuvataan karjalan kielen nykytilaa Suomessa, tunnistetaan kehittämiskohteita ja tavoitteita sekä esitetään toimenpiteitä tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjelmassa esitetään 23 konkreettista toimenpide-esitystä karjalan kielen elinvoiman kohentamiseksi. Kielten elvyttäminen monitahoinen, moninainen ja myös aikaa vievä prosessi. Siinä tarvitaan monien eri toimijatahojen panosta ja toimia.

Elvytysohjelmassa kielen tilannetta ja sen elvyttämiseen tarvittavia tukitoimia tarkastellaan opetuksen, kielen käytön ja sen seurannan, kielen tutkimuksen, kehittämisen ja huollon sekä kielen statuksen ja lainsäädännöllisen aseman näkökulmista. Toimenpiteet on jaettu neljään kokonaisuuteen: 1) status, 2) opetus, 3) kielenkäyttö ja 4) kielituotteet ja kielen huolto, kehittäminen ja tutkimus. Elvytysohjelmassa esitetyt toimenpiteet eivät ole opetus- ja kulttuuriministeriön esityksiä. Toimien toteuttamiseen tarvitaan erillisiä päätöksiä ja laajaa yhteistyötä toimijoiden kesken. Toimenpiteiden yhteydessä elvytysohjelman laatijat ehdottavat kullekin toimenpiteelle suositeltuja vastuutahoja. Jokaisen toimenpiteen toteuttaminen vaatii kuitenkin erikseen siihen tarttuvalta taholta päätöstä toteuttamisesta ja tarvittavien voimavarojen varmistamista.

Alla on esimerkkejä toimista, jotka liittyvät karjalan kielen elvytysohjelmassa esitettyjen toimenpide-esitysten edistämiseen:

Korkeakoulujen sopimuskaudelle 2025–2028 Itä-Suomen yliopiston aiempaa karjalan kieleen liittyvää valtakunnallista tehtävää laajennettiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja yliopiston välisten sopimusneuvotteluiden perusteella kuulumaan ”Karjalan kielen tutkimus, opetus ja elvyttäminen”. Samalla aiempaa rahoitustasoa nostettiin tehtäväkokonaisuus huomioon ottaen. (Elvytysohjelmassa esitys 21: Vakiinnutetaan karjalan kielen kehittäminen osaksi Itä-Suomen yliopiston erityistehtävää.)

Postiosoite **Postadress** **Postal Address**	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
Opetus- ja kulttuuriministeriö				
PL 29 00023 Valtioneuvosto	Meritullinkatu 10 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 135 9335 +358 9 135 9335	kirjaamo.okm@gov.fi

Karjalan kielen opetuksen ja tutkimuksen lisäksi Itä-Suomen yliopisto ylläpitää muun muassa karjalan kielen elvyttämisen blogia, jossa julkaistaan Itä-Suomen yliopiston karjalan kielen elvyttäjien ja heidän yhteistyökumppaneidensa tuottamia karjalankielisiä materiaaleja ja viestitään karjalan elvyttämiseen liittyvästä toiminnasta (https://blogs.uef.fi/karjalanelvytys/).

Karjalan kielen elvytysohjelman tueksi on laadittu Karjalan kielen elvytysohjelma pähkinänkuoressa -opas. Sen ovat laatineet Niko Tynnyrinen (Itä-Suomen yliopisto) ja karjalan kielen asiantuntijatyöryhmä, ja sen on julkaissut Karjalan Sivistysseura. Oppaassa kerrotaan, miten ja miksi kieliä elvytetään, ja siinä esitellään elvytysohjelman keskeiset sisällöt (https://www.karjalansivistysseura.fi/hallinta/wp-content/uploads/2025/11/kss-karjalan-kielen-elvytysohjelma-pahkinankuoressa.pdf).

Vuoden 2026 alusta lähtien toimii Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) yhteydessä asiantuntijaelimenä karjalan kielen lautakunta. (Elvytysohjelmassa esitys 22: Perustetaan karjalan kielen lautakunta Kotimaisten kielten keskuksen yhteyteen). Lautakunta antaa karjalan kieltä ja sen käyttöä koskevia periaatteellisia tai yleisluonteisia suosituksia. Karjalan kielen lautakunnan ensimmäinen toimikausi on 1.1.2026–31.5.2027. Sen jälkeen lautakunnan jäsenet nimitetään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Kotimaisten kielten keskus (Kotus) on osa Opetushallitusta.

Opetushallitus myöntää vuosittain vapaan sivistystyön opintoseteliavustuksia, jotka on tarkoitettu korvaamaan valtionosuusrahoitteisesta aikuisopiskelusta perittäviä maksuja vapaan sivistystyön tutkintoon johtamattomassa koulutuksessa. Avustuksen avulla oppilaitos voi alentaa opintomaksuja tai jättää ne kokonaan perimättä opiskelijoilta, joiden kouluttautumista halutaan edistää. Hakuilmoituksessa määritellään ryhmät, joiden kouluttautumista opintoseteleillä voidaan tukea. Vuonna 2026 avustusta voidaan myöntää yhteensä enintään 2,266 miljoonaa euroa. Karjalan kieli on lisätty vuoden 2026 hakuilmoitukseen: ”Lisäksi otetaan huomioon kotoperäisten vähemmistökielten (saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli, viittomakieli) edistäminen koulutuksissa.”

Karjalan kielen koulutuksia järjestetään vuosittain vapaan sivistystyön oppilaitoksissa paikallisen koulutustarpeen pohjalta. Tilastokeskuksen uusimpien vuoden 2024 tilastojen mukaan koulutuksia järjestettiin kansalaisopistoissa yhteensä 15 kappaletta Pohjois-Savossa (3 Kuopiossa), Pohjois-Karjalassa (9, joista 7 Ilomantsissa ja 2 Nurmeksessa), Pohjois-Pohjanmaalla (2 Haapajärvellä) ja Kainuussa (1 Sotkamossa). Koulutusta järjestettiin yhteensä 233 opetustuntia, ja koulutuksiin osallistui yhteensä 133 henkilöä. Koulutusta järjestetään vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille myönnettävällä valtionosuusrahoituksella (valtion talousarvion momentilta 29.10.31), mikä merkitsee sitä, että oppilaitosten on mahdollista suunnitella ja järjestää koulutusta pitkäjänteisesti.

Lisäksi Kalevala on saanut Euroopan komission myöntämän kulttuuriperintötunnuksen keväällä 2024 (European Heritage Lable). Opetus- ja kulttuuriministeriö esitti EU:n komissiolle Kalevalaa Suomen ehdokkaaksi Museoviraston valmistelun pohjalta. Tunnukseen liittyvän pedagogisen ”Eeppinen kaleidoskooppi” -hankkeen tavoitteena on nostaa esiin, mitä kaikkea Kalevala on ja mitä se merkitsee 2020-luvulla. Lapsille ja nuorille suunnatun hankkeen aikana avataan karjalaista ja suomalaista kulttuuriperintöä ajankohtaisista näkökulmista. Koordinoivana tahona toimii Kalevalaseura (Euroopan kulttuuriperintötunnus – Kalevala, elävä eepos - Kalevalaseura). Hankkeessa toteutetaan eri ikäisille eurooppalaisille nuorille suunnattuja tapahtumia ja työpajoja. Tunnus tarjoaa tilaisuuden tuoda näkyväksi ja keskusteluun myös kulttuuristen vähemmistöjen ja karjalan kielen asemaa. Tunnuksen myötä hankkeessa lisätään myös suomalaisten tietoisuutta karjalankielisistä ja karjalaisuuden moninaisuudesta.

Lisätietojen antajina opetusneuvos Marjo Vesalainen ja erityisasiantuntija Sini Keinonen.

Jakelu	Eduskunnan sivistysvaliokunta
Tiedoksi	OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Lisa Palm OKM Opetus- ja kulttuuriministeriö, Santeri Lohi OKM KPE Kansliapäällikön esikunta, Heidi Backman